

PUUTARHAT KIRJALLISUUDESSA

Puutarhan, kuten muunkin viljelyn, alkuperä on idässä. Eurooppaan puutarhavirikkeet tulivat Kaksoisvirtain maan sivistyskansoilta.

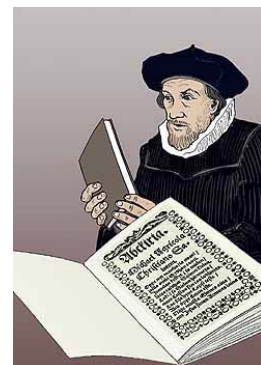

Kristinusko juurrutti maailmankuvaan Eedenin paratiisin, jossa Suuri Puutarhuri kasvatti kaikenlaisia ihania puita. **Raamattu** onkin verraton puutarhahistorian kirja. Paitsi lukemattomia kasveja sieltä löytyy myös monen puutarhaan liittyvän filosofisen aatteen perusta. Puutarhaviljely voidaan jopa nähdä eräänlaisena kadotetun paratiisin etsimisenä.

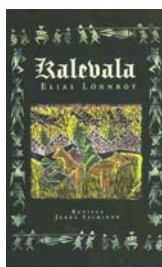
Kristinuskon myötä Suomessakin opittiin tuntemaan Getsemanen puutarha ja Korkean Veisun Salomon yrttitarha, jossa rakastettu kohdataan aamulla varhain.

Matias Salamniuksen laulussa vuodelta 1690 kerrotaan ”Jesuksen kärsimisestä kryytimaassa”.

Kulttuurihistoriallisesti suomalaisuusliike ja vihreä liike kulkivat käsi kädessä jo **Mikael Agricolan** aikoina. Hänen rukouskirjassaan **Bibliassa** vuodelta 1544 löytyy kalenteri, jossa luetellaan koko eurooppalainen keskiaikainen rohtokasvisto. 1600-luvulla kirkonmiesten tekemien suomen kieltä edistävien kirjoitusten rinnalta löytyy myös **Elias Tillandzin Catalogus Plantarum**, jossa on 496 kasvin luettelo. Luettelosta löytyy niin mauste-, keittiö- kuin koristekasvitkin.

Suuri muutos tapahtui 1800-luvulla, kun Suomi liitettiin Venäjän yhteyteen. Suomen kielelle oli merkittävä tapaus Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustaminen 1831. Mutta harva tietää, että **1837 perustettiin myös Finska Trädgårdsodlingssällskapet**. Seuran tunnuslause oli *”Floreasque et lilia pamque posteris et uvas”* eli suomeksi *”Kukoista ja tuota jälkeentuleville liljoja, omenia ja viinirypäleitä”*.

Kansalliseepoksemme **Kalevala** ilmestyi 1835. Se oli kuvitteellisen menneisyystarun lisäksi myös realistinen luontokirja. Siinä ihaillaan erämaita ja koskemattonta luontoa tuon ajan kansallisromantiikalle tyypillisesti. Kuvaavaa on, että muinaissuomalaisten ylijumala on metsästäjäkulttuuriin sopiva Ukko, ei suinkaan Raamatun Herra Jumala, joka käyskentelee Eedenin puutarhassa.

Lönnrot oli innokas puutarhuri ja hänen yksi suurista töistään oli **Suomen Kasvisto** vuonna 1860. Teos loi ammattisanaston myös puutarhureille.

Runeberg teki Saarijärven Paavossa propagandaa – Suomen Talousseuran toimintaa tukien - siitä, miten päälle tunkeva villi luonto voitetaan sitkeydellä ja rukouksella. Hän ihaili kuitenkin villiä luontoa ja erämaita. **Runeberg** kirjoitti

”Ei mikään voi vaikuttaa mahtavammin mieleemme kuin äänettömän sydänmaan metsien syvyys”.

Yrjö Koskisen Kertomus Hämeenkyrön Pitäjämästä vuodelta 1852 kertoo:

”Yrttitarhoissa, joita ainoastaan herrojen hallitsemisissa taloissa löytyy, viljellään tavallisia kryytimaan kasveja ja monenmoisia kukkasia. Omenapuu luonnistuu

hyvin, mutta tarvitsemme talveksi peitettä juurillensa. Kirsipuuta ei ole täyskasvanutta, mutta saattaapa sekin täällä tuleentua ja hedelmiä antaa. Talonpoikaisilla on harvoin muuta kryptimaan istutusta, kun tupakki-maansa naveton takana ja välistä muutama kukkas-pöytä, huoneitten vieressä.”

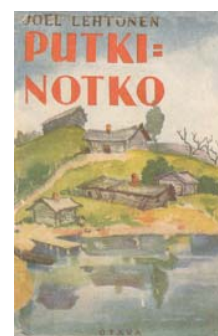
Z. Topelius valisti kansaa 1800-luvun jälkipuoliskolla. Hän opetti, miten Suomen suurin rikkaus on metsä. Mutta Metsä-Suomen rinnalle hän piirsi myös Viljely-Suomen ja Puutarha-Suomen kuvan, tavoitteet ja tehtävät. Hän sanoi, että jos rikkailla on kauniita puutarhoja, niin ei köyhimpien torpparienkaan pidä jäädä vaille papuja ja kaalia.

Joel Lehtonen kuvasi hienosti kahta suomalaista perusasennetta puutarhaan ja luontoon. Toinen arvosti korpea ja hyötyä, toinen puutarhoja ja kauneutta. Putkinotkossa hän kertoo kuinka isäntä katselee huvilansa kuistilta raukeana korvessa ja kivikossa tönkivää vuokramiestään Käkriäistä. Tämä ajattelee pahimpaan louhikkoon puutarhansa rustanneesta isännästään:

”Siihen hänen nyt piti se teettää. Että olisi näköala, mutta antaapa sitten syreenien tukkia ikkunansa! Ja tähän rupesi ja raivautti itselleen ryytimaan.”

Käkriäistä sapettaa myös turha työ omenapuiden hyväksi:

”Mutaa mokomille, - ja vahtia piti niitä jäniksiltä, isoilta ryssänjäniksiltä. Olisivat kasvit olleet lanttuja, kaaleja, mutta ovat törkyä, punaisia ja sinisiä kukkia, ja nyt kun omenapuut ovat kuolleet, sellaisia viinimarjapehkoja, etteivät pienetkään voi maistaa heistä, kasvavat mustia räähkämarjoja.”

Korven ja puutarhan vastakohtaisuutta kuvasi myös **Pentti Haanpää** 1939 julkaistussa jutussaan **Kuusipuu**. Siinä kuvataan puutarhakoulun elämää pulavuosina.

”Puut ja pensaat rehoittivat pulskasti, ja monenkaltaiset, ällistyttävän värikkäät kukat kukoistivat. Oikea rehevyyden ihme, yrttitarha, keidas erämaassa oli puhjennut pohjolan karuun maaperään. Johtui mieleen Raamatun luvattu maa, joka tiukkui lihavuudesta ja ytimestä.

Mutta niinpä paikka olikin kasvitarihakoulu. Kolmekymmentä vuotta oli siellä tehty puun ja kukan eteen työtä. Sata nuorta naisihmistä pehersi ja ahersi siellä maan kimpussa joka kesä, pyöreät perät kohti taivasta. Täytyi siinä karunkin maan muodostua, kolian tulla sileäksi, korven väistyä ja muutoksen tapahtua.”

Kun tähän paratiisiin tuodaan rähjäisen mökin kasvatti Jahvetti, hän suorastaan ärsyyntyy kukista ja kauneudesta. ”On siinä koreutta, muka silmänruokaa! On siinä tehty puun ja kukan päälle työtä...” Sanoista huokuu järkimiehen salainen halveksunta epäkäytännöllisyyttä ja turhuutta vastaan.

Tämä korven ja puutarhan, villin ja vapaan metsän ja hoidetun ja hallitun puutarhan, vastakkainasettelu on selvästi esillä nykypäivänäkin. Kuten kirjallisuuden professori Hannes Sihvo on sanonut:

”Suomi on maailman pohjoisinta seutua, jossa idän ja lännen rikkaat puutarhakulttuurit ovat yhtyneet omaperäiseen kansalliseen vihreään.”